

Fischer emlékkonferencia és kiállítás, 2009
SZTE_JGYPK Rajz- Művészettörténet Tanszék
Tandi Lajos tanítvány, újságíró, művészeti író, szerkesztő

1967 és 1971. között voltam tanítványa Fischer Ernőnek. Azután barátságába fogadott és az a szomorú megtiszteltetés ért, hogy a tanítványok nevében a koporsójánál én búcsúztam tőle. Megrendítő volt.

A Tanárképző Főiskola életében – ez a 60-as évek második fele, rendkívül izgalmas időszak volt. Nemcsak azért, mert mi jártunk oda, hanem akkor nyitott az ideológia egy kis ablakot és a Nyugat-európai irányzatok bekerültek ebbe a mozgásba. akkor jelent meg H. Readnek a Modern szobrászata, Modern festészete, akkor jelentek meg az avantgárdról különböző kiadványok. Lelkes Pista akkor járt Veronában és mutatta a nagyszerű diaporámáit. Egy kicsit mi is ki tudtunk tekinteni a világra, annak ellenére, hogy a Tanárképző Főiskola rajztanárokat képzett, konkrét feladatok elvégzése és tudás alapján adtak általános iskolai rajztanári diplomát az embereknek. Ez lehetett volna nagyon szigorú is, mint pl. a Tömörkényiben Tóth Sándor, aki a Tanárképző Rajztanszékét ?-nak nevezte. Ez két különböző világ volt. A két felvilágosult, szabad szellemű pedagógus, Vinkler és Fischer nagy kibontakozási lehetőséget adott a hallgatóknak. Nem kerülhető meg a két meghatározó mester, Fischer és Vinkler, akiről már több szó is esett. Had' utaljak erre. Volt közöttük némi szellemi vetélkedés, szellemi párbaj. Ezeket az ő vitáikon, beszélgetéseiken, vitáikon lehetett tetten érni. Ezek a viták úgy zajlottak, hogy megálltak a folyosón és elkezdtek beszélgetni. Egyszer csak megállt egy diák, két diák, három diák és több diák és hallgattuk ezt a furcsa beszélgetést. Két különböző felkészültségű, két különböző stílusú személyiségeknek ezt a furcsa szellemi párbaját. Ő hétfőn reggel jött és csütörtökön délután ment vissza. Közben volt egy szobája a Rajztanszéken. Zöld huzatú dívánnyal, mosdókagylóval és úgy elképzelttem magamban, hogy hétfőn eljön a műterméből ide és három napig tanít és diákokkal foglalkozik. De feltalálta magát végül is. Minden este valahol vendégségben volt. Nagyon sokszor volt Dér Endréknél. Jó barátságban voltak. Nagyon szép Fischer képei is voltak a Dér Bandinak. Azután néha napján a Vinkleréknél is járt. Keddenként legtöbbször nálunk volt a Mátyás téri albérletben egy háznak a padlás szobájában, ahol 5-6 diáktársammal, akik nem is rajzszakosak voltak döntő többségükben, pl. Faragó Laura és Szabó Zsuzsa, az ő barátnője, Nagy Laci, a Színház igazgató; Kerti Károly, aki a Kerti Károly Munkácsy-díjas grafikusnak volt a fia, akik a Vaszary villában laktak annakidején Tatán, ami egy elvarázsolt kastély volt. Vagy Rozgonyi Pista, aki aztán Salgótarjánban csodálatos kórust vezet. Különböző érdeklődésű gyerekek voltak és Fischer átjött, nem volt kétszáz méterre tőle az albérlet, és akkor teát ittunk, meg bort, meg néha pirítós kenyeret, néha zsíros kenyeret hagymával és úgy ült közöttünk, mint társ, de mindig ő beszélt. Egyszerűen imádott beszélni – és nagyon érdekes – mindig volt benne egy ún. oktatójellel. Mindig nevelt, mindig ismertetett

mindent meg akart magyarázni. Nagyon élénken él bennem ez a népművelői szerep. Ez nem véletlen, mert az ezt megelőző 10 évben ő ilyen jellegű feladatokat látott el a minisztériumban¹.

De térjünk vissza a két mesterhez. Mindketten a tanszéken dolgoztak és festettek és nagyon érdekes, hogy hogyan hatottak egymásra, anélkül, hogy ezt ők elmondták volna. Mindegyiknek volt egy világos indíttatása, hogy ő világmagyarázó ember legyen, filozofikusan megmagyarázza az életét, dolgait, a világot. Egy nagyon erős szellemi kört szerettek volna maguk körül és a műveik körül látni. Ez az a fajta vetélkedés, ami számomra nagyon érdekes. Nemcsak festők voltak, hanem igazi gondolkodó emberek, akik – fenntartva a tévedés jogát – de mindig meg akarták magyarázni mindazt, ami körülöttük van és azt a témát, motívumot, amivel éppen foglalkoztak. Miért volt izgalmas a kettejük polémiája? Mert mindketten ugyanazt keresték, a lét nagy kérdéseire keresték a választ. Kétféle módon. Vinkler a görög mitológia világmagyarázó filozófiából indult ki. Az ő nagy kérdése az apollói és a dionüszoszi világ harca és e között hogyan lehet valami harmóniát teremteni. A motívumai, a témái is ebből táplálkoztak. Éppen akkor, amikor a 60-s években megjelent az ő életében Fischer Ernő. A Kerényi Károly által átadott ismeretanyag Vinklerben, hogyan termelődik újra ebben a mitologikus világban és hogyan próbálta ezt a mitológia örökérvényű, sokan azt mondják, hogy a görög mitológia minden kérdést feltett, amire az emberiség választ keres azóta is. A nagy kérdések eldőlték a görögöknél. És akkor a görög mitológiából talált rá Vinkler a XX. századi válaszokra, modellálható mintákban pl. Orfeusz és Euridike, Antigoné, Európa elrablása, a szexualitás kérdése, stb. Ebből a szellemi megközelítésből születtek Vinkler képei. Ezzel szemben Fischer az alkotás folyamatából szerveződő világot építette fel és kereste meg a filozófia világmagyarázatából, azt, ami erre lényeges. Ellentétes megközelítése volt ennek a két fantasztikus embernek. Egy kaotikus felület, egy olyan faktúra, amelynek csak domborzata van. Hogy ebből a domborzatból miként változik a lépték, hogyan alakul a szellemi folyamat, milyen technikai eljárásra változik meg a motívum, milyen relációk keletkeznek, a kompozíciós viszonylatok hogyan alakulnak, fejlődnek egy képen. Nagyon hosszú folyamat ez Fischernél. Folytonosan a rendet kereste. Hogyan juthatunk ebből a kaotikus valamiből egyfajta rendbe, egy művészi harmóniába? 1968-71 között két nagy képet festett Szegeden a Nagy Prágát és az Achilles és Hektort. Mindkettő ott volt előttünk és láttuk ezek hogyan alakulnak, fejlődnek. Először nem láttunk szinte semmit. Van valami nagy barna folt, felület, az öreg néha ragasztgat, néha festeget, kapargat, ezt csinál, és azt csinál. Fejlődik tehát egy faktúra, de nem tudtuk, hogy ez micsoda. Nagyon érdekes, hogy a Vinkler mitológiai magyarázatai hathattak arra, hogy ezt az Achilles és Hektor problémát ő elővegye. Nem vagyok benne biztos, de valószínűnek tartom. A másik a prágai élménye életének, ami végigkísérte szinte az egész életét. Én nagyon sok Prága képét láttam, amelyből a nagy Prága kép a Kempinszki Hotelben van. A 60-s években festette és az átadás előtt elmentünk Fischerrel. Ki volt már téve a kép. Elővette az ecsetet a zsebéből és egy kicsit belefestett, mert azt mondta, hogy egy kép soha nincs kész. De azt is mondta, hogy úgy kell a képet csinálni, hogy egy azon pillanatban a kép minden egyes m²-re pontban ugyanazt a minőséget képviselje. Ez is egy nagyon érdekes dolog volt, mert valamelyik televíziós műsorban hallottam valamelyik alkotótól, hogy ő így (a fenti bal sarkot mutatja Tandi) elkezdti és m²-ről m²-re haladva, itt lent a jobb sarokra mutat Tandi) befejezi. Grafikus

---

¹ A Művelődésügyi Minisztérium háttér intézményében: Népművelési Intézetben

volt. nyilván ez alkotói folyamat, személyiségtől sok mindentől függ. A Gross Arnold is így teszi. Fischer alkotói folyamatában az volt az izgalmas, hogy akinek színes újságja van, hozza be neki. A 60-s években még nem voltak magazinok és ő abban a pillanatban elkezdte vagdosni ilyen kicsi darabokra, előtte volt egy dobozban és néha elővett egyet és beleszabtotta a képébe. Volt egy faktúrája, ebből csinált egy kollázst, amibe belefestett és ebből egyszer csak kialakult, hogy ez egy kép lesz. Mi nem tudtuk, hogy mi lesz, de ő tudta, hogy egy katedrális lesz, egy Pantokrátor lesz. Mindig azzal foglalkozott, hogy értelmezhető legyen az ő művészete és ettől ő előtte értelmezte. Hamarabb már megvolt már a filozófiája a képről, mint hogy a kép megszületett. Ez a kettő jól kvadrált. Élet, tér, idő, anyag kategóriák összefüggéseit kereste. Ez a szintézisteremtő szándék határozta meg az egész életét, ez a bizonyos alkotói építkezés, az anyaggal, a technikával, a gondolattal való állandó építkezés. Az anyag előtte már formaként jelent meg. A tér berendezett térként. Az idő mérhető időként. A festmény így szellemi teljesítményként jelent meg számára. A foltok, a színek, vonalak rendje alakította az ő képét. Ebben a kaotikus felületben ő nem szégyellte körzővel köröket rajzolni, vagy vonalzóval vonalat húzni, de azonnal fel is oldotta, mert azonnal elkezdte ki is pötyözni. Volt egy képe, amit láttam. Volt rajta olyan buborékszerű tizenvalahány kör. Volt egy faktúra. Nem tudtam ebből mi lesz? Olyan csodálatos virágcsendéletet festett belőle, hogy az fantasztikus. Tehát a káosz, a nagyon erős rendteremtés, végül ennek feloldása. Tézis, antitézis, szintézis jelent meg ebben az alkotói folyamatban. A téma absztrahálódik, és a nagy kérdésekben az ember nembeli lényének nagy és örök kérdéseit veti fel. Hol az ember helye a világban? Ez a Korpusz kép egyértelmű magyarázata. Mi az ember szerepe? Mi az ember egyéni helye a létezésben? Miként vélekedik életről, halálról, végesről és végtelenről, a földi létről és az örökkévalóságról? Olyan XX. századi papirusztekercsek, vagy mondhatnánk azt is: nyomtatott áramkörök, amelyekbe kódolva a személyiségén keresztül minden, amit ő a világról gondolt, látott vagy megfogalmazott. Egyszer voltam a műtermében. Előtte volt egy faktúra. Majdnem kész volt. Úgy sejtettem, hogy mi lehet. Egyszer csak elővett egy félszer fél cm-es kis piros papírt, valahonnan kivágta és ezen elhelyezte ezt a kis piros fecnit. Hogy József Attilával szóljak, „helyreállt a Világ gyémánt szekere rendje”. Kész lett a kép. Másik József Attila, hogy „a líra logika, de nem tudomány”.

Sinkó István: Én az utolsó nemzedék vagyok, aki az utolsó két-három évben voltam tanítványa nem szoros értelemben. Foglalkozott velünk, de nem tanított. Bizonyos értelemben mi részesei voltunk a Vinkler-Fischer féle feszültségeknek és ezeknek a feloldhatatlanságának is. Én ezt másként látom, mint ahogy itt elmondtátok. Bár nagymértékben azonosulok a Lajos által elmondott két fajta világképnek. Volt két emberi, volt két pozicionális és egy intellektuális különbség a két mester között. Hát kezdve az emberivel, hogy Vinkler egy hedonisztikus alkat, Fischer egy szikár, aszketikus alkat volt. A tematikájukat tekintve, a feldolgozás módját tekintve, Vinkler egy kiállításon belül tudott negyvenféle különböző munkát kiállítani. Voltak tasiszta képei és realiztikus portréi. Ő az egész képzőművészetet egy folyamatos örömszerzésként élte meg és a kísérletezés örömét és a XX. század minden részébe próbált belekóstolni. Ernő bácsi egy nagyon tudatos ember volt és ráadásul míg Vinkler a reneszánsznak a késői ívét vázolta fel és igyekezett felhasználni a művészetére, addig Ernő bácsi ezt a sienai késő középkori világképet építette fel egy faktúrális absztrakcióra. Ez két

alapvető dolog volt, aminek, amikor beszélgettek, egyeztettek egymással, aminek én nem voltam tanúja biztos volt a két felfogás között átjárás, de azért én azt éreztem, hogy a két ember nagyon különböző utakon halad. A másik, hogy egyikük szegedi volt, a másik pesti ember volt. Az egyiknek a pesti jövevény volt, a pestinek meg a szegedi helyi művész. Ez egy komoly feszültség a két alkotó és a két személyiség között is. Pedagógiailag pedig a hedonikusságból adódóan Vinkler népszerű volt és népszerűséget is keresett. Ernő bácsi inkább szigorú volt, aki a maga zártságában – ahogy Pali az imént elmondta - inkább egy kicsit groteszk volt, tanárságában egészen más képet képviselt. Amikor elment, akkor megint visszatért Vinkler és azt mondta, hogy más világ lesz, erre nagyon jól emlékszem. Ami itt volt most már megszűnik, az a kis finomkodás, szigorkodás. Így látom a különbséget és be kell, valljam, hogy mi néhányan voltunk az évfolyamban a fischeriánusok, a tanszék több tagja inkább Vinklerhez húzott. Ebből nekünk is voltak konfliktusaink, nem kevés. Mi szerveztünk is 75-ben egy Fischer Ernő akvarell kiállítást. Sikeres jó vállalkozás volt.

Tandi: pl. Hány aktot festett Vinkler és hány aktot festett Fischer. Egyet sem. Fischer madonnákat festett. A Vinkler tasiszta próbálkozásai abból jöttek, hogy látta, hogy Fischer ilyen non-figurális absztrakciókkal játszik és elkezdte ő is a tust öntögetni, stb.

Nátyi: Nem véletlen volt az én kérdésem az előzőekben.

Pataki Ferenc: Nagyon hálásan köszönöm a sorsnak, hogy megtarthattuk ezt a gyönyörű ünnepséget. Egymástól tanulunk. Most a hozzászólók szépen belemennek azokban dolgokba, amelyek életszerűvé teszik ezt a nagyon szépen átgondoltan rendezett kiállítást. Itt a szellem napvilágát érzem beragyogni a rajztanszék ablakán. Fischer Ernő kiállítása kapcsán sok minden eszembe jutott és felidéződnek nekem is emberi élményeim. Barátságot kaptam tőle és szeretetet, mint kortárs művésze, de igazából most a kiállítás kapcsán egy olyan gondolat fogalmazódott és tisztázódott bennem a rendezés pillanataitól látva, amit Lajos nagyon tömören és szépen fogalmazott a káosz és a rendnek a problémájáról. Nem véletlen, hogy megemléződött akár a Szigyártó Gyöngyinél vagy Szuromi Palinál, Farkas Palinál a tanszéki szereplése. De mégis a kötődés, az, hogy egy olyan szellemi állapotot kaptak, ami egy pár évvel ezelőtt - Lajos említette, - pl. Read könyvét, de rengeteg dolog volt Budapesten - tiltott és titkos, - hogy pl. Vajda Lajosról most már egyest kap, aki nem tudja ki Vajda Lajos, de titokban a Műegyetemnek volt egy klubja a Kecskeméti utcában és ott lehetett Vajda Lajos kiállítást nézni. Most, 2009-ben egy már elmúlt világra emlékezünk. Ilyen szinten is kell a dolgokat vizsgálni. Ez egy szembesülés. Mégpedig ez a szellem szembesülése a káosszal. A korunk az kaotikus. Olyan értékvesztésben élünk. ... Olyan példákat kell nekünk találnunk, mint Fischer Ernő. Nekem pontosan abban a legnehezebb időben is volt szerencsém látni egy nagyon korai munkáját, Aranyi Sándor barátom mutatta meg. „Nézd már mikor ezek ilyen festettek, Ernő miket.” Ez a kétszintes kiállítás mutatja meg a Fischer Galériában, hogy óriási szellemi munkáról van szó. Ez - a bizonyos óhajta, amit József Attilával, de bármelyik nagy gondolkodóval megállapíthatunk - a rend óhajta. Olyan szükségszerűséggel, olyan tapasztalattal mutatja fel a realizmustól kezdve, nemcsak a pályakezdő dolgaira gondolok, a tanulmányokra a kis helyszíni kápolnára, templomra vagy a látképekre! Egy óriási szellemi igény, hogy igazi szellemi rendet valósítsunk meg. Engem ez a pillanat érdekel. Melyik az a határ, az a vonal,

Fischer Ernő Alapítvány

Közösségi adószáma: HU1811260

Levelezési címe: 1136 Budapest, Raoul Wallenberg u. 2.

Telefon: +36 1 329 2522 Honlap: www.fischererno.huE-mail cím: szigyartogyongyi@t-email.hu

amikor Fischer Ernő - valójában egy igazi, tájékozott, óriási képekkel rendelkező képzőművész – átmegy, azon a szellemi határkapun? Amikor olyan rendet képes csinálni, hogy - nagyvonalakban Lajos, amiről beszéltél, hogy - van a Világunk őskáosza, és abban csak egy ember, legyen az - kőműves festő, lakatos, szobrász - egy világalakító ember, aki a káoszt renddé alakítja. Kapott valami kegyelmi ajándékot bizonyára. Ebbe nem tudok belemenni, de képzelem abból, hogy visszajuthatott még a tanítványaitól is hozzá olyan felismerés, ami egy művésznek benne van csírájában és úgy született, hogy hordozza ezeket a parányokat, buborékokat. És hát vagy elpukkan a művész, vagy nem, akkor beteljesíti az útját. Látva azt a fantasztikus befejezetlen Pantokrátort, a tasisztikus felületet! A képzelete, látásmódja olyan briliáns volt, hogy picis kis, az életnek még csak éppen látható része kellett, hogy ezt a káoszt ő szépen össze tudja hozni. ... ki kell igazítani a Világot. Ez óriási dolog! A kiállításon van néhány picike kis kalligráfia, olyan keleti jellegű, jelfogás, jelértelmezés. Nálunk mindig nagyon fontos dolog volt. Ez a szikárság, aszkézis, és a hedonizmus párhuzama, de ez egy emberben is megvan. Ez a jó, hogy saját lényében is megvolt. De ezt annyira szépen, emberi méltósággal együtt tudta tartani.

Egy hozzászóló: ... engem nem tanított, ... néhányszor náluk járhattam, ... mind Vinklernél, mind Fischernél és az általam megtapasztalt különbséget abban láttam, hogy Vinklernél a festőállványra helyezett mű elé egy keretet illesztett, de beszélni mindig az életről, a mitológiáról beszélt vagy tanulmányokat adott át és legközelebb ezekről beszéltünk. Festményről egyszer esett szó. Megkérdezett bennünket, hogy véleményünk szerint készen van-e ez a kép? Természetesen – mondtuk. „Nem mondanák ezt meg Máriának is?”-kérte. Tovább akarta festetni, de kép azóta sincs szignálva. Tehát mindig az életről beszélt, de amit mondani akartam Ernő bácsi módszeréhez: a képzőművészeti főiskolán egyhetes kötelező munka volt és néztük egymás munkáit és senki munkájában semmiféle Fischer-hatást nem fedeztünk fel egymás munkáin. És egyszer csak bejött a mi műtermünkbe az egyik évfolyamtársam és akkor ott festett tovább. odamegyek hozzá, ahogy festegetett, és mondom: - „Olyan érdekes, amit te csinálsz”. Mert Ernő bácsival meg mindig a képekről beszélgettünk. Elkezdtem ezzel a kollégával beszélgetni: -, „Olyan érdekes, ahogy te építkezel”, mondja, hogy - „A kép építi önmagát.” és hallom Ernő bácsi szavait vissza. Kérem: - „Ismered Fischer Ernőt?”, - „Két évig jártam a szakkörébe.” – volt a válasz. Hangsúlyozom, motívumokat, semmit nem vett át, mégis érezte az ember az építkezés módjában Ernő bácsit.

A felvétel a Tanszék és az Alapítvány megbízásából készült.

Leírta és a közre adta: Szigyártó Gyöngyi

Budapest, 2020. június